

4. Леонтьев А. А. Слово в речевой деятельности: Некоторые проблемы общей теории речевой деятельности / Леонтьев А. А. – М. : Наука, 1965. – 245 с.
5. Психологія : [підруч. для пед. вузів] / за ред. Г. С. Костюка. – [вид. 3-є, доповн.]. – К. : Рад. школа, 1968. – 568 с.
6. Сухомлинський В. О. Павлиська школа. Вибр. твори : в 5 т. / В. О. Сухомлинський. – К. : Рад. школа, 1977. – Т. 4. – 670 с.
7. Ткаченко Г. К. В. О. Сухомлинський про виховання любові до рідного слова / Г. К. Ткаченко // Українська мова і література в школі. – 1999. – № 4. – С. 17–19.
8. Ушинський К. Д. Вибрані педагогічні твори / К. Д. Ушинський. – К. : Рад. школа, 1963. – Т. 2. – 356 с.
9. Хорошковська О. Н. Розвиток мовлення молодших школярів : [посіб. для учителів] / О. Н. Хорошковська. – К. : Рад. школа, 1985. – 96 с.
10. Шевчук Т. Виховання емоційної культури молодших школярів / Т. Шевчук // Початкова школа. – 1999. – № 3. – С. 5–6.

Анотація

Г.А.Ткачук, Г.А.Дорош

Теоретические основы обогащения речи учащихся экспрессивной лексикой

В статье рассматриваются теоретические основы развития речи учащихся на лексическом уровне, в частности обогащение словарного запаса экспрессивной лексикой.

Ключевые слова: *психолого-педагогические основы, эмоциональность, экспрессивная лексика, словарный запас, лексические упражнения.*

Summary

G.O.Tkachuk, G.O.Dorosh

Theoretical Basis of Enlargement of the Speech of Pupils with Expressive Vocabulary

The article deals with psychological and pedagogical principles of pupils' speech development on the lexical level, particularly enlargement of the vocabulary with expressive vocabulary.

Key words: *psychological and pedagogical bases, emotionality, expressive vocabulary, vocabulary, lexical exercises.*

Дата надходження статті:

„11” червня 2010 р.

УДК 37.036:78.06(045)

С.І.ЧОРНЕНЬКА,
аспірантка
(м.Хмельницький)

Основні аспекти художньо-естетичного виховання учнів на уроках музики

У статті розглянуто основні моменти художньо-естетичного виховання учнів на уроках музики. Показано фактори, які впливають на формування особистості дитини, її всебічний розвиток. Висвітлено різноманітні види діяльності учнів, які розвивають музичні та творчі здібності.

Ключові слова: *художньо-естетичне виховання учнів, урок музики, творчі здібності.*

Постановка проблеми в загальному вигляді... Вища педагогічна школа покликана забезпечувати підготовку вчителя, зорієнтованого на особистісний та професійний саморозвиток, готового творчо працювати в освітніх закладах різного типу, здатного розвивати особистість учня.

Сьогодні особливо гостро постає проблема виховання художньо-естетичної культури особистості. В останні роки спостерігається акцентування уваги на питанні теорії і практики художньо-естетичного виховання як важливого засобу формування ставлення до дійсності, засобу морального і розумового виховання, тобто як засобу формування всебічно розвинутої, духовно багатой особистості.

Аналіз досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... В 60–80 роках ХХ століття філософами, естетиками, педагогами, психологами, мистецтвознавцями активно розроблялись загальні питання теорії художньо-естетичного виховання (Б. Теплов, І. Зязюн, Д. Джола, А. Щербо, В. Шацька), питання естетичного виховання засобами дійсності і різних видів мистецтва (Д.Кабалевський, Б. Неменський, В. Сухомлинський, О. Рудницька), питання специфіки естетичного виховання молоді на різних вікових рівнях (А. Верем'єв, К. Гавриловець, М. Верб.). Ці напрацювання є основою і сьогоdnішніх концепцій художньо-естетичного виховання.

Проблема розвитку педагогічної культури вчителя привертала й продовжує привертати увагу багатьох педагогів (В.І.Бондар, О.О.Вербицький, І.А.Зязюн, І.Ф.Кривонос, А.С.Макаренко, О.Г.Мороз, В.О.Сухомлинський, О.В.Сухомлинська, В.О.Сластьонін, Н.М.Тарасевич, М.Д.Ярмаченко та ін.). Вчені підкреслюють, що професійна культура вчителя не виникає сама собою, вона формується й розвивається у спеціально організованій навчально-педагогічній діяльності.

У педагогічній літературі питання формування музичної культури вчителя, а також його художніх і музично-естетичних потреб, здатності до оцінної діяльності, висвітлено в працях Е.Б.Абдулліна, Ю.Б.Алієва, Л.Г.Арчажнікової, Б.А.Бриліна, М.М.Букача, В.Г.Бутенка, В.І.Дряпкі, Д.Б.Кабалевського,

Л.Г.Коваль, О.М.Олексюк, Г.М.Падалки, Л.О.Рапацької, А.М.Растригіної, О.Я.Ростовського, О.П.Рудницької, Л.О.Хлебнікової, А.Б.Щербо, О.П.Шолокової та інших.

Формулювання цілей статті... Метою даної статті є розкриття основних аспектів художньо-естетичного виховання учнів на уроках музики.

Вклад основного матеріалу... Розвивати особистість та естетичну культуру, – відзначають багато письменників, педагогів, діячів культури (Д. Б. Кабалевський, А. С. Макаренко, Б. М. Неменський, В. А. Сухомлинський, К. Д. Ушинський), – особливо важливо в найбільш придатному для цього дошкільному і молодшому шкільному віці. Відчуття краси природи, оточуючих людей, речей створює в дитини особливі емоційні психічні стани, викликає безпосередній інтерес до життя, загострює допитливість, розвиває мислення, пам'ять, волю та інші психічні процеси.

Метою художньо-естетичного виховання є наявність високого рівня художньо-естетичної культури особистості, її здатність до естетичного освоєння дійсності.

Під художньо-естетичною культурою людини розуміємо ціннісно-стрижневу, базову якість особистості, яка дозволяє спілкуватися з прекрасним і брати активну участь в його творенні. Сутність художньо-естетичної культури людини полягає у здатності до естетичного сприйняття, переживання, усвідомлення і творчості.

Аналіз теорії і практики естетичного виховання показує, що у становленні художньо-естетичної культури людини основну роль виконує взаємодія трьох факторів: творчий фонд особистості, вплив соціокультурного середовища, цілеспрямована педагогічна корекція та стимуляція.

Розвиток загальних художньо-естетичних здібностей відбувається, звичайно, через вирішення часткових завдань, а саме: через розвиток художньо-естетичного ставлення до природи, поведінки, мистецтва, узагальнення того спільного в здібностях і навичках, що виникає при вирішенні цих завдань.

Сьогодні суспільство потребує виховання людини, здатної до творчої самореалізації та духовного самовдосконалення. Доктор філософських наук, естетик Є.М.Торшилова показує, що „пріоритет загальнолюдських цінностей пов'язаний із таким більш широким і більш універсальним, ніж ідеологія, розумінням людини і єдності людського роду, яке рівною мірою базується на біологічній, психофізіологічній і культурній єдності. В умовах естетичного розвитку й естетичного виховання, на відміну від інших форм виховання, задіяні всі ці рівні розвитку людини як представника роду” [1, с.162].

Людина майбутнього повинна бути творцем, особистістю з розвиненим почуттям краси й активним творчим началом.

Навчити бачити прекрасне навколо себе, в оточуючій дійсності покликана система художньо-естетичного виховання. У будь-якої системи є стрижень, основа, на яку вона спирається. Такою основою в системі художньо-естетичного виховання ми можемо вважати мистецтво: музику, архітектуру, скульптуру, живопис, танець, кіно, театр та інші види художньої творчості.

Кожен вид мистецтва специфічно впливає на розвиток внутрішнього світу людини. Музика в системі мистецтв займає особливе місце завдяки її безпосередньому комплексному впливу на людину. Спеціальні дослідження показали, що музика впливає і на психіку, і на фізіологію людини, вона може заспокоювати і збуджувати, викликати різноманітні емоції. В зв'язку з цим в системі художньо-естетичного виховання все більше утверджується теза про важливість музичного виховання особистості, його значення для розвитку загальних психічних якостей (мислення, уваги, пам'яті, волі), для виховання емоційної чутливості, душевної чуйності, морально-естетичних ідеалів особистості. М. Каган, проаналізувавши цілісність розвитку художньої культури, зазначає: „Музыка будет играть все большую роль как в художественной культуре, так и за ее пределами, ибо дальнейшее возрастание роли в человеческой жизни науки, абстрактного мышления, познания законов бытия будет порождать все более острую потребность в уравнивании этого направления человеческого развития активизацией его эмоциональной сферы, его духовных чувств, его способности не только мыслить, но и переживать...” [2, с.66].

В художньо-естетичному розвитку дітей центральною є здатність до сприйняття мистецького твору й самостійного створення виразного образу, що відзначається оригінальністю, варіативністю, гнучкістю, рухливістю... Ці показники стосуються як кінцевого продукту, так і характеру процесу діяльності, з урахуванням індивідуальних особливостей і вікових можливостей дітей.

Музика як один із видів мистецтва узагальнює багатовіковий людський досвід духовно-емоційного ставлення до світу і є унікальним засобом творчого розвитку особистості. „Вона є мистецтвом, яке має найбільшу силу емоційного впливу на людину... Ніяке інше мистецтво не втручається з такою власною силою в емоційний світ людини, як це робить музика” [3, с.9].

Специфіка діяльності учителя музики, за Л.Г.Арчажніковою, полягає у тому, що вона вирішує педагогічні завдання засобами музичного мистецтва [3]. Музично-педагогічна діяльність поєднує в собі музикознавчу, виконавську, хормейстерську, дослідницьку роботи.

Д.Б.Кабалевський не випадково із всіх умінь, які повинні бути у вчителя музики, виділив володіння інструментом. Професія учителя музики включає багато видів діяльності, пов'язаних з грою на

інструменті (баян, акордеон, фортепіано та ін.). Наприклад, на уроці музики вчитель повинен уміти: ілюструвати окремі епізоди творів, що вивчаються, з метою їх поглибленого пізнання та осмисленого сприйняття учнями; змінювати в творі окремі засоби музичної виразності, щоб активізувати слухову уяву учнів, пожвавити їхню художню фантазію; виконувати весь твір на високому художньому й доступному для дітей рівні; акомпанувати собі й учням під час показу і розучування нової пісні; акомпанувати окремим учням, пристосовуючись до їхнього діапазону тощо [3, с.66].

Урок музики як урок мистецтва вимагає від майбутнього учителя перш за все знань, і їх повинно бути завжди більше, ніж це необхідно для конкретного випадку. Як справедливо зазначає Г.М.Ципін, „загальний, а тим більше професійний інтелект повинен бути багатшим, ерудиція ширшою, запас знань повнішим і вагомішим, ніж цього вимагають обставини. Тільки тоді досягається максимальний ефект” [4]. Спілкування дитини з музикою стимулює процес внутрішнього самовдосконалення, що важливо не тільки для розвитку самої особистості, а й для розбудови здорового процвітаючого суспільства. Музичне мистецтво в образно-звуковій формі відображає й узагальнює досвід емоційного ставлення до навколишньої дійсності. Тому саме в музичній діяльності дитина має можливість найкраще реалізувати притаманну їй потребу в самовираженні. Залучення учнів до різних видів музичної діяльності створює широкі можливості для виявів та розвитку їхньої творчої активності.

Комплексний підхід до уроку музики дозволяє вирішити цілу низку завдань: освітніх (введення нового поняття, закріплення раніше отриманих уявлень, розширення знань); виховних (активізація почуття співпереживання, колективізму, любові до народної та класичної музики); розвиваючих (розвиток відчуття музичної форми, уявлення про її зв'язок з ідеєю твору; удосконалення навичок співу при виконанні пісень із супроводом і без супроводу, розвиток відчуття ритму у грі на елементарних музичних інструментах та рухах; активізація емоційного відгуку на музику та творчих здібностей) [5, с.55].

Музично-педагогічна робота здійснюється у двох напрямках: від зовнішнього світу вже створених творів мистецтва – до естетичного переживання (сприйняття та естетичне засвоєння музики) та від внутрішнього світу переживань – до його виявлення в мистецтві (творче відтворення або самостійна нова творчість). Слід пам'ятати, що обидва напрямки йдуть одним і тим самим шляхом від початку до кінця і тому повинні якомога тісніше пов'язуватись внутрішніми зв'язками та відбуватись одночасно й паралельно [5, с.220].

Враховуючи недовготривалість зосередженої уваги дошкільників, слід своєчасно чергувати види їхньої діяльності, щоб не втрачався інтерес, захопленість, не знижувалась їхня творча активність. Тобто, структура уроку має бути гнучкою та варіативною, а різноманітні його елементи переплетені та тісно пов'язані між собою. Використання різноманітних творчих методів (порівняння творів, їх фрагментів, проблемно-пошукові, ігрові ситуації тощо) дозволяє активізувати творчі можливості дітей. Застосування рухів під музику, творчих імпровізацій, впровадження оркестру дитячих музичних інструментів, прослуховування радіо- і телепередач, магнітофонних записів робить музичні заняття особливо привабливими для дітей. Гра на музичних інструментах допомагає виробити відчуття ритму, розширює темброві уявлення дітей. Під час гри на різноманітних інструментах дитина засвоює ритмічні закономірності, елементарну динаміку, перший ігровий рух, набуває навик спільної гри в ансамблі.

Важко розвивати естетичні ідеали, художній смак, коли особистість вже сформована. Художньо-естетичний розвиток особистості починається з раннього дитинства. Щоб доросла людина стала духовно багатого, потрібно звернути особливу увагу на художньо-естетичне виховання дітей дошкільного і молодшого шкільного віку. Н.Миропольська, С.Ничкало відзначають, що „початкові класи – сензитивний період для виховання дитини, культури її поведінки, розвитку чуття краси. Саме в цей час інтенсивно формується сенсорна сфера особистості дитини, збагачується її чуттєвий досвід” [8, с.15]. Саме в цьому віці здійснюється найбільш інтенсивне формування ставлень до світу, які поступово перетворюються в якість особистості.

Формування художньо-естетичних ідеалів у дітей, як частини їх світогляду, складний і довготривалий процес. Це відзначають всі педагоги та психологи, згадані попередньо. Особливо акцентує на цьому увагу В. Сухомлинський: „Емоційне й естетичне виховання починається з розвитку культури відчуттів і сприймань. Як для виховання трудової майстерності необхідні тривалі вправи руки, що розвивають розум, інтелектуальні здібності, так виховання духовної, моральної, емоційної, естетичної культури потребує тривалих вправ органів чуттів, насамперед зору й слуху... Чим тонші відчуття й сприймання, чим більше бачить і чує людина в навколишньому світі відтінків, тонів і напівтонів, тим глибше виражається особиста емоційна оцінка фактів, предметів, явищ, подій, тим ширший емоційний діапазон, який характеризує духовну культуру людини” [7, с.502].

Висновки... Чим активніша та різноманітніша діяльність учнів на уроці музики, тим успішніше відбувається розвиток їхніх музичних та творчих здібностей, формування інтересів, смаків, потреб. Залучаючи дітей до багатого досвіду людства, накопиченого в мистецтві, можна виховати моральну, освічену, різнобічно розвинену людину.

Список використаних джерел та літератури:

1. Торшилова Е. М. Шалун, или Мир дому твоему: Программа и методика эстетического развития дошкольников / Е. М. Торшилова. – М. : ИХО РАО, 1998. – 220 с.
2. Каган М. Музыка в мире искусств / М. Каган // Советская музыка. – 1987. – № 3. – С. 66.
3. Арчажникова Л. Г. Профессия – учитель музыки / Л. Г. Арчажникова. – М. : Просвещение, 1984. – 111 с.
4. Цыпин Г. М. Психология музыкальной деятельности: проблемы, суждения, мнения : [пособие для уч-ся муз. отд-ний пед. вузов и консерваторий] / Г. М. Цыпин. – М. : Интерпракс, 1994. – 384 с.
5. Додонов Б. И. Эмоция как ценность / Б. И. Додонов. – М. : Политиздат, 1978. – 272 с.
6. Шацкая В. Музыкально-эстетическое воспитание детей и юношества / В. Шацкая. – М. : Педагогика, 1975. – 168 с.
7. Сухомлинський В. О. Вибрані твори в п'яти томах / В. О. Сухомлинський. – К. : Радянська школа, 1977. – Т. 3. – 670 с.
8. Миропольська Н. Уроки художньо-естетичного циклу в школі: навчання і виховання : навч. посіб. / [Миропольська Н., Ничкало С., Рагозіна В. та ін.]. – Тернопіль : Богдан, 2006. – 240 с.

Аннотація

С.И.Черненко

Основные аспекты художественно-эстетического воспитания учеников на уроках музыки

В статье рассмотрены основные аспекты художественно-эстетического воспитания учеников на уроках музыки. Показаны факторы, которые влияют на формирование личности ребенка, его всестороннее развитие. Рассмотрены различные виды деятельности, которые развивают музыкальные и творческие способности.

Ключевые слова: художественно-эстетическое воспитание учеников, урок музыки, творческие способности.

Summary

S.I.Chornen'ka

The Basic Aspects of Art-Aesthetic Education of Pupils at the Music Lessons

The basic aspects of art-aesthetic education of pupils at the music lessons are discussed in the article. The factors which influence the formation of the personality of a child, its all-around development are shown in the article. Various kinds of activity which develop musical and creative abilities are considered.

Key words: art-aesthetic education of pupils, music lesson, creative abilities.

Дата надходження статті:

„9” вересня 2010 р.

УДК 371.134+37.041:81'24+811.1/.2(045)

Л.М.ШАПОШНІКОВА,
кандидат педагогічних наук
(м.Хмельницький)

Методи організації самостійної роботи студентів як шлях до самонавчання іноземних мов

У статті подається аналіз проблеми оптимізації самостійної роботи студентів у вищих навчальних закладах у процесі вивчення іноземних мов, методи організації самостійної роботи та їх значення для концепції самонавчання.

Ключові слова: самостійна робота студентів, самонавчання, індивідуалізація навчання, Європейська кредитно-трансферна система, методи самонавчання, мотивація, автономія навчання.

Постановка проблеми в загальному вигляді... Самонавчання іноземних мов (ІМ) починає відігравати все більшу роль в освітньому процесі вищої школи. Зростання його ролі і значення викликано багатьма причинами, серед яких найважливіше місце займають глобалізація, перехід на нову освітню парадигму і розвиток теорії самонавчання.

Болонський процес і нова Європейська кредитно-трансферна система (ЄКТС) навчання дозволяє об'єктивно, з урахуванням рівня творчого підходу студента до планування і виконання різного роду професійних завдань, оцінити оволодіння ним програмою.

Найактуальнішою проблемою запровадження ЄКТС в українській вищих навчальних закладах і досі залишається організація самостійної роботи студентів, адже дві третини навчального часу відводиться саме на самостійну роботу. Все більшої ваги набирає питання стосовно організації, контролю цієї діяльності, методичного забезпечення, а також ролі викладача в цьому процесі. Педагоги постійно шукають ефективні види організаційно-методичної діяльності, які б сприяли досягненню мети у підготовці спеціалістів.

Аналіз досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... В останні роки самонавчання поступово стало оформлятися як самостійний науковий напрямок в галузі педагогічних і методичних досліджень. Багато аспектів проблеми безперервного здобуття знань та самонавчання вже знайшли своє відображення в роботах І. Ю. Бухалова, І. Л. Наумченко, Т. Ю. Тамбовкіної та багатьох інших дослідників. Проблему організації самостійної роботи досліджували М. С. Антонюк, І. М. Дичківська, В.А. Козаков, Н. С. Сагіна, О. Н. Чиж та ін.